

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอ
ลำดับขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผลการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะ
5. บทเรียนที่ได้จากการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ผู้วิจัย
สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในระยะที่ 1 การจัดทำร่างยุทธศาสตร์ การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์เอกสาร ผลปรากฏว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึง
ประสงค์ของนักเรียน เกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ
นักเรียนที่ควรพัฒนามี 6 ด้าน คือ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต มี 10 แนวทาง 2) ความมีวินัย
มี 11 แนวทาง 3) ความประหยัด อุดม อุดมอย่างพอเพียง มี 8 แนวทาง

- 4) ความขยันหมั่นเพียร มี 8 แนวทาง 5) ความกตัญญู กตเวที มี 8 แนวทาง และ
6) ความรับผิดชอบ มี 7 แนวทาง

1.2 การศึกษาสำรวจความคิดเห็น พบว่า แนวทางในการดำเนินการพัฒนา
ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีระดับ
การศึกษาปริญญาโท และระยะเวลาการปฏิบัติงานในสถานศึกษาปัจจุบัน 10 ปีขึ้นไป
และแนวทางการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 6 ด้าน
โดยรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่อยู่ในระดับ
มากที่สุด มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านความกตัญญู กตเวที 2) ด้านความรับผิดชอบ 3) ด้านความ
มีวินัย และ 4) ด้านความขยันหมั่นเพียร และด้านที่อยู่ในระดับมาก มี 2 ด้าน คือ
1) ด้านการประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียง และ 2) ด้านความซื่อสัตย์ ตามลำดับ

นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้
เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า
ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สถานศึกษาได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์
ของโรงเรียนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศของโรงเรียน ส่วนมากมีวิสัยทัศน์ที่เน้นการส่งเสริม
คุณธรรมจริยธรรมประจำโรงเรียน และได้กำหนดให้คุณธรรมเป็นเป้าหมายหลัก และกำหนด
ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม สนับสนุน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และ
ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 6 ด้าน คือ
1) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 2) ด้านความมีวินัย 3) ด้านความประหยัด อดออมอยู่อย่าง
พอเพียง 4) ด้านความขยันหมั่นเพียร 5) ด้านความกตัญญู กตเวที และ 6) ด้านความ
รับผิดชอบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของครู บุคลากรทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริม
และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างชัดเจน จุดแข็ง โรงเรียนมีนโยบาย
กลยุทธ์ จุดเน้น และเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม
ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม มุ่งมั่น
ในการอบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีนิสัย
รักการทำงาน มีความประหยัด สุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง สภาพแวดล้อมมีบรรยากาศ
ร่มรื่น สะอาด สวยงาม เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง
และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ จุดอ่อน คือ

ครูมีหน้าที่รับผิดชอบงานมาก ใช้สื่อการสอนไม่หลากหลาย นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ส่วนร่วม และไม่กล้าแสดงออก โอกาส คือ การคมนาคมสะดวกสบาย มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการจัดเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และ อุปสรรค คือ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนมากมีฐานะยากจน ขยายถิ่นฐานบ่อย ทำให้การดูแลเอาใจใส่นักเรียนขาดความอบอุ่น มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนมีการมั่วสุมเล่นเกมส่ที่ขัดต่อศีลธรรม จริยธรรม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และความรับผิดชอบ ผู้ประกอบการด้านสื่อเทคโนโลยีขาดจิตสำนึก ในการให้บริการ

วิธีดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนของโรงเรียนต้นแบบ โรงเรียนจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภายใน และภายนอกโรงเรียน ส่งเสริม และสนับสนุน โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และปัจจัยในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สามารถนำไปปฏิบัติ ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ทั้ง 6 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชน ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด นั้น จะต้องมีบุคคลที่เป็นต้นแบบในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีรูปแบบ และกระบวนการ กิจกรรมที่หลากหลายในการปลูกฝังที่เหมาะสม สภาพบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และการประกาศ ยกย่องมอบรางวัล และเกียรติบัตร เพื่อเป็นขวัญ และกำลังใจให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติดี

2. ผลการศึกษาในระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกสรุปได้ว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับร่างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่มีกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยการนำคุณธรรมจริยธรรมมาพัฒนา และส่งเสริมนักเรียน การพัฒนาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีแนวทาง ปัจจัยในการส่งเสริม การมีส่วนร่วม

ของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความมีวินัย 3) ความประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียง 4) ความขยันหมั่นเพียร 5) ความกตัญญู กตเวที และ 6) ความรับผิดชอบ

2.2 ผลจากการจัดทำประชาพิจารณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2555 พบว่า ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนา นักเรียนนอกจากนี้ผู้เข้าร่วมจัดทำประชาพิจารณ์ ยังให้ความคิดเห็นว่าเป็นแนวทางที่ เหมาะสม และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้อย่างยิ่ง มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีข้อสรุป จากผลการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติสามารถนำไปใช้ได้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีประเด็น ที่สมควรอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ดังนี้

1.1 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความซื่อสัตย์สุจริต มีแนวทางในการพัฒนานักเรียน ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้นักเรียนพูดความจริง ไม่โก่ง และ หลอกลวงผู้อื่น 2) บันทึกสมุดทำความดีให้กับนักเรียน เมื่อนักเรียนเก็บทรัพย์สินของผู้อื่น ได้ แล้วนำส่งคืนเจ้าของ 3) จัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ เรื่องความซื่อสัตย์สุจริต โดยวิธีต่างๆ เช่น ข่าวเหตุการณ์ประจำวัน การเล่านิทาน 4) ประกาศยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำ ความดี โดยเฉพาะผู้ที่แสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์สุจริต ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น 5) ส่งเสริม ให้นักเรียนจัดนิทรรศการแสดงประวัติชีวิต และพฤติกรรมของผู้อื่นที่นักเรียน สังคม ยกย่องว่า เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต 6) จัดกิจกรรมประจำปี ให้นักเรียนช่วยกันเลือกเพื่อนที่เป็นผู้มีความ ซื่อสัตย์สุจริตสมควรได้รับการยกย่องชมเชย 7) ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้อง ทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู 8) เชิญผู้มีชื่อเสียง หรือผู้ได้รับยกย่อง เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักเรียน 9) ส่งเสริมให้ครูประพฤติตน ด้านความซื่อสัตย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และ 10) เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ในการเสริมสร้างความซื่อสัตย์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา

พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 34) ; ชุมพล เทียบธรรม (2548 : 77) ; เดิมแท้ ชาวหินฟ้า (2548 : 198) ; พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 48) และ Thompson and others (1959 : 349) ที่ส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนาคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์จะต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อบรมสั่งสอน และชี้แนะให้เห็นว่าการขาดความซื่อสัตย์คือเรื่องที่น่าอับอาย น่ารังเกียจ โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน จะต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังความซื่อสัตย์ให้กับนักเรียนมีความรู้สึกและสัมผัสได้ทุกที่ทุกเวลา ทุกสถานที่ในชีวิตประจำวัน ฝึกให้เข้าสังคมและใช้ชีวิตรวมกันเป็นหมู่คณะ ปฏิบัติภารกิจร่วมกัน รู้จักถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นใจซึ่งกันและกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมไทยเป็นครอบครัวอุปถัมภ์มีขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติ และมีการปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้กับลูกหลานภายในครอบครัวตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ รุจิร ภูสาร (2541 : 9) ที่กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ เป็นความจริงใจ ความซื่อตรงไม่คดโกง ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเอง และหน้าที่การงาน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 15) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

1.2 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความมีวินัย มีแนวทางในการพัฒนานักเรียน ดังนี้ 1) จัดกิจกรรมส่งเสริมการตรงต่อเวลาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ 2) ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจกฎเกณฑ์ของโรงเรียน และปฏิบัติตามกฎอย่างเต็มใจ 3) ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนมีระเบียบวินัยของสังคมตั้งแต่ระดับอนุบาล 4) ส่งเสริมการปลูกฝังคุณลักษณะความมีระเบียบวินัยของนักเรียนในสังคม 5) ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียนได้ด้วยตนเอง 6) ปรับปรุงกฎระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยนักเรียน 7) จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน เช่น จัดทำป้าย กฎระเบียบ ข้อบังคับจราจร ให้นักเรียนได้อ่านและศึกษา 8) ส่งเสริมกิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายกันทุกวัน โดยให้นักเรียนไหว้ครู รุ่นพี่ และเพื่อน 9) ส่งเสริมการฝึกมารยาทให้นักเรียนเข้าแถวไปรับประทานอาหาร ซื่ออาหาร และเก็บภาชนะให้เรียบร้อย 10) ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความมีวินัยให้เป็นแบบอย่างที่ดี และ 11) เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของนักเรียน สอดคล้องกับ อติสรာ ชูชาติ (2549 : 59)

กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันหลักในกระบวนการจัดเกล้าทางสังคม (Socialization) และมีความสำคัญมากที่สุดในการปลูกฝังความมีระเบียบวินัยแก่เยาวชน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ การดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคมและเพื่อเป็นการวางรากฐานในตัวเด็กก่อนเข้าสู่ กระบวนการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบในสถานศึกษา โดยสถาบันครอบครัวจะทำหน้าที่ใน การอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ตลอดจนการจัดเกล้าลักษณะนิสัย ที่พึงประสงค์ของสังคม และพรรณพร วรรณลักษณะ (2548 : 44); ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 54); สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 47); ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 81); จินตนา พุทธเมตตะ (2548 : 113) ที่ผลการวิจัย เห็นอย่างสอดคล้องกันว่า การปลูกฝังความมีวินัยจะอบรมสั่งสอนตั้งแต่เด็ก และจะต้องได้รับความ มีมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาความมีวินัย ชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมทักษะหรือความสามารถด้านวินัยของเด็ก และมอบเกียรติบัตรไว้เป็นที่ระลึกแก่นักเรียนที่มีระเบียบวินัย

1.3 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความประหยัดอดออม อยู่อย่างพอเพียง มีแนวทางในการพัฒนานักเรียน ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้นักเรียนทำสมุดบัญชี แสดงรายรับรายจ่ายของตนเอง 2) ส่งเสริม และปลูกฝังให้นักเรียนใช้อุปกรณ์การเรียน อย่างประหยัด และรู้คุณค่า 3) ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตน และตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล 4) ส่งเสริมให้นักเรียนใช้น้ำ ไฟฟ้า และสาธารณูปโภค ทั้งของตนเอง และ ส่วนรวมอย่างประหยัด และรู้คุณค่า 5) ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ อย่างประหยัด คู้มค่า และเก็บรักษาดูแลเป็นอย่างดี 6) จัดทำป้าย คำขวัญรณรงค์เกี่ยวกับการประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียง 7) ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตน ด้านการประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียงให้เป็นแบบอย่างที่ดี และ 8) เชิญผู้ปกครองเข้ามา มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความประหยัดอดออม อยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน สอดคล้อง กับผลงานวิจัยของพระธรรมโกศาจารย์ (2545 : 4); กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 161); ชนพล จากใจดี (2548 : 134) และ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 66) กล่าวว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องปลูกฝังให้เด็กรู้จักประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย หรือฟุ้งเฟ้อกับวัตถุนิยม ลักษณะ ของคนที่มีนิสัยประหยัด และอดออมมาก จะไม่ชอบซื้อของฟุ่มเฟือย ไม่ชอบใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย โดยไม่ยั้งคิด ซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ใช้เงินอย่างรอบคอบ

1.4 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความขยันหมั่นเพียร มีแนวทางในการพัฒนานักเรียน ดังนี้คือ 1) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานด้วยความขยัน รอบคอบในการปฏิบัติงาน 2) ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง 4) ส่งเสริมให้นักเรียนพยายามแก้ปัญหา และอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จด้วยตนเอง 5) ส่งเสริมให้นักเรียนทุ่มเททำงาน อุตุน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน 6) ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้กับนักเรียน เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทำขนม การประดิษฐ์ดอกไม้ การปลูกผัก 7) ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความขยัน มุ่งมั่นในการทำงานให้เป็นแบบอย่างที่ดี และ 8) เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างด้านความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 34) ; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 121) ; นิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 176) และ รณพล จาดใจดี (2548 : 134) กล่าวว่า เด็กจะซึมซับความขยัน และความอดทน มาจากบิดามารดา ก่อนเป็นพื้นฐาน ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร คือ ผู้ที่มีตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

1.5 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความกตัญญู กตเวที มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้นักเรียนรัก เคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม 2) ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ 3) ส่งเสริมให้นักเรียนรักชาติ รักษาเกียรติ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว 4) ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม 5) ส่งเสริมให้นักเรียนมีสัมมาคารวะต่อบิดา มารดา ครู และญาติผู้ใหญ่ อย่างสม่ำเสมอ 6) ส่งเสริมให้นักเรียนอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน 7) ส่งเสริมครูปฏิบัติตนด้านความกตัญญู ให้เป็นแบบอย่างที่ดี และ 8) เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างด้านความกตัญญู กตเวทีของนักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 187) ; รัมมณีนทากัญณี (2548 : 129) ; Bandura (1977 : 40) ; พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 61) และ จินตนา พุทธเมตะ (2548 : 111) กล่าวว่า การปลูกฝัง และการอบรมความกตัญญู กตเวที จะได้รับการอบรมสั่งสอนจาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพื่อให้เด็กมีความกตัญญู และจงรักภักดี มีความเคารพในรุ่นอาวุโส

ให้เกียรติและเชื่อฟังคำสั่งสอน คำแนะนำเสมอ และครอบครัวเป็นรากฐานอันแข็งแกร่งของ มนุษย์และเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อ โลกมนุษย์ที่จะอบรมสั่งสอนสมาชิกให้เป็นคนที่มีความกตัญญู ที่สอดคล้องกันเพราะสังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมครอบครัวขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ในชนบท จึงมีความเคารพนับถือกันเป็นระบบเครือญาติ สามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกัน และแสดง การตอบแทนผู้มีพระคุณ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

1.6 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ความรับผิดชอบ

มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้นักเรียนทำความสะอาดห้องเรียน ห้องนำ บริเวณโรงเรียน และอาคารสถานที่ 2) ส่งเสริมให้นักเรียนยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเอง และของผู้อื่น 3) ส่งเสริมให้นักเรียนดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม 4) ส่งเสริมให้นักเรียน มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางความคิด และความเชื่อ พร้อมทั้งจะ ปรับตัว 5) ส่งเสริมให้นักเรียนบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือชุมชน และสังคมด้วยความ เต็มใจ 6) ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความรับผิดชอบให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และ 7) เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างด้านความรับผิดชอบของนักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Browne and Cohn (1992 : 58) ; Good (1998 : 124) ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 83) ; ชนพล จาดใจดี (2548 : 134) ; ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 82) และนิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 82) ที่พบว่า ความรับผิดชอบจะต้องได้รับการปลูกฝังให้กับลูกหลานตั้งแต่อายุยังน้อย พ่อ แม่ ผู้ปกครองทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี แก่บุคคลในครอบครัว ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น รู้จักวางแผนงาน และป้องกัน ความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ มีความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงาน และ ติดตามผลที่ได้กระทำไปแล้ว เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตน กระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ยอมรับและรู้สำนึกในการกระทำของตนด้วย ความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่ปิดความรับผิดชอบ ให้ผู้อื่น

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยการสำรวจข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม

2.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนพูดความจริง ไม่โก่ง และหลอกลวงผู้อื่น ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้องทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความซื่อสัตย์ของนักเรียน และประกาศยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำความดี โดยเฉพาะผู้ที่แสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 15) ; พรรณพร พรรณลักษณ์ (2548 : 47) และชวงค์ ฉายะบุตร และมุ่งหมาย ซื่อตรง (2548 : 7) กล่าวว่า ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่นหก คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง และประพฤติปฏิบัติตรงต่อความจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความรับผิดชอบ ตรงต่อคำมั่นสัญญา ตรงต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่ดีของสังคม และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 34) และชุมพล เทียงธรรม (2548 : 77) ได้ศึกษาพบว่า คุณธรรมพื้นฐานที่จำเป็นจะต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก คือ ความซื่อสัตย์ พ่อแม่ผู้ปกครองจะสอนลูก โดยวิธีการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และต้องปลูกฝังโดยระบบครอบครัว พ่อแม่เอาใจใส่ มีเวลาอบรมสั่งสอนและชี้แนะให้เห็นว่าการขาดความซื่อสัตย์คือเรื่องที่น่าอับอาย น่ารังเกียจ โรงเรียน และ สังคม จะต้องปลูกฝังให้เห็นเด่นชัดที่รู้สึกและสัมผัสได้ทุกที่ทุกเวลาทุกสถานที่ในชีวิตประจำวัน

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความมีวินัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีแนวทางในการพัฒนา 3 ลำดับแรก คือ เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของนักเรียน ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความมีวินัยให้เป็นแบบอย่างที่ดี และส่งเสริมการฝึกมารยาทให้นักเรียนเข้าแถวไปรับประทานอาหารเช้า อาหาร และเก็บภาชนะให้เรียบร้อย สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 20) ; ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 54) กล่าวว่า ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 81) กล่าวว่า การปลูกฝังความมีระเบียบวินัยตั้งแต่เด็กเล็กๆ เช่น การแยกขยะ การเก็บสิ่งของ การจัดระเบียบต่างๆ เริ่มต้น

จากการปฏิบัติภายในครอบครัว เด็กจะซึมซับและยึดเป็นแนวปฏิบัตินำไปสู่การทำงานอย่างมีมาตรฐาน เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะจำไปปฏิบัติกลายเป็นอุปนิสัยประจำตัว ครอบครัว พ่อแม่จะสอนให้เด็กช่วยทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ที่เด็กสามารถจะทำได้ในวัยของเธอ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การแยกขยะ การดูแลต้นไม้ ให้น้ำ ให้อุ๊ย ชุมชนมีส่วนร่วม ในหมู่บ้านหรือในชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมทักษะหรือความสามารถของเด็ก

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความประหยัด อดออม อยู่อย่างพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีแนวทางในการพัฒนา 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านการประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียงให้เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนใช้น้ำ ใช้ไฟฟ้า และสาธารณูปโภค ทั้งของตนเองและส่วนรวมอย่างประหยัด และรู้คุณค่า และส่งเสริมให้นักเรียนใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้อย่างประหยัด คู้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 28); สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 121) และ พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 54) กล่าวว่าผู้ที่มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ และสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 161) และชุมพล เทียงธรรม (2548 : 134) กล่าวว่า ผู้ที่มีความประหยัดเป็นคนที่นิสัยประหยัดและอดออมมาก ไม่ชอบซื้อของฟุ่มเฟือย หรือฟุ้งเฟ้อกับวัตถุนิยม ไม่ชอบใช้เงินสุรุ่ยสุร่ายโดยไม่ยั้งคิด ซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และใช้เงินอย่างรอบครอบ

2.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความขยันหมั่นเพียร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีแนวทางในการพัฒนา 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความขยัน มุ่งมั่นในการทำงานให้เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และส่งเสริมให้นักเรียนพยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จด้วยตนเอง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 34); สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : 121) และ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 156) พบว่า ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม มุ่งเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 176) และ

ธนพล จาคใจดี (2548 : 134) พบว่า คนที่มีความขยันหมั่นเพียรจะได้รับอิทธิพลการปลุกฝังหล่อหลอมของวิถีชีวิตและอาชีพ ซึ่งเด็กจะซึมซับความขยัน และความอดทน มาจากบิดามารดาก่อนเป็นพื้นฐาน

2.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความกตัญญู กตเวทิตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีแนวทางในการพัฒนา 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนรักชาติ รักษาเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว เชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างด้านความกตัญญู กตเวทิตะของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรัก เคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้นักเรียนอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน สอดคล้องกับ พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 61) กล่าวว่า คนที่มีความกตัญญูจะมีคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกเกี่ยวกับการรู้บุญคุณ ตอบแทนผู้มีพระคุณ และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณโดยการแสดงความเคารพนับถือการปฏิบัติตามคำสั่งสอน และการรู้จักแบ่งเบาภาระช่วยเหลือในสิ่งที่สามารถช่วยได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของธัมมนันท์ ทากิภูณี (2548 : 129) และ Bandura (1977 : 40) กล่าวว่า การปลุกฝังและการสอนเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวทิตะกับเด็กและเยาวชนสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลองการใช้เทคนิคแม่แบบ เทคนิคต่างๆ นับว่าเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในวัยรุ่นเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจ จดจำ เลียนแบบพฤติกรรมที่สังเกตเห็น

2.6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีแนวทางในการพัฒนา 3 ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนทำความสะอาดห้องเรียน ห้องน้ำ บริเวณโรงเรียน และอาคารสถานที่ ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความรับผิดชอบต่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือชุมชนและสังคมด้วยความเต็มใจ และส่งเสริมให้นักเรียนยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 34) ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 84) และ นิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 82) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อเป็นการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของธนพล จาคใจดี (2548 : 134) และชุมพล เทียงธรรม (2548 : 82) พบว่า บิดามารดา และญาติผู้ใหญ่ควรเริ่มปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุตรหลานตั้งแต่อายุยังน้อย และทำตนเป็น

ตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลในครอบครัว นำนิทานธรรมะหรือเรื่องที่แฝงด้วยคติธรรมมาเล่าให้เด็กฟัง และชี้ให้เห็นว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกและผิด และเด็กควรได้รับการอบรมสั่งสอนทางด้านคุณธรรม จริยธรรมบ่อยๆ เพื่อให้เขาได้ซึมซับและรับเอาค่านิยมที่ดีที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษา และ ครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จำนวน 9 โรงเรียน ที่มีผลงานเป็นโรงเรียนต้นแบบ หรือโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น หรือเป็นตัวอย่าง ด้านโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนขนาดเล็ก 3 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวันครู 2502 2) โรงเรียนบ้านอิฐดี้อคอนหายขมิ้น 3) โรงเรียนบ้านนาสีนวน โรงเรียนขนาดกลาง 3 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านภูดิน 2) โรงเรียนบ้านโสภณ 3) โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย และโรงเรียนขนาดใหญ่ 3 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านบรือ 2) โรงเรียนหลักเมืองมหาสารคาม 3) โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม

ผลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของโรงเรียนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศของโรงเรียน สอดคล้องกับทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539 : 78) ; พสุ เดชะรินทร์ และคณะ (2548 : 43) ; อุทิศ ขาวเขียว (2549 : 48) และ คมสันที ขจรปัญญาไพศาล (2552 : 22) ได้กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ เป็นยุทธวิธีทางเลือกปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับสถานะแวดล้อม โดยมีการวิเคราะห์สภาพการณ์ทั้งภายใน และภายนอกของ องค์กร (SWOT Analysis) เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และกลยุทธ์ต่างๆ (Strategic) ที่แสดงให้เห็น ทิศทางในการดำเนินงานขององค์กร ส่วนมากมีวิสัยทัศน์ที่เน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประจำโรงเรียน และได้กำหนดให้คุณธรรมเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งสอดคล้องกับนภดล ภู่วาสดี (2551 : 30) กล่าวว่า เป้าหมายเป็นจุดหมายปลายทางในการดำเนินงานที่องค์กรต้องการ ไปให้ถึง โดยเป้าหมายนั้นต้องมีความชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามนโยบายเห็นพ้องร่วมกัน

มีหลักยึดถือ มีการระบุเฉพาะเรื่องราวที่สำคัญๆ เพื่อมุ่งแต่จุดสำคัญๆ และวัดได้ เพื่อให้การดำเนินงานมุ่งไปสู่จุดเดียวกัน และวิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 57) ; บุญเลิศ เข็นกงคา และคณะ (2547 : 28) กล่าวว่า เป้าหมายเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์การต้องการให้บรรลุผล เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการวางแผนที่จะช่วยเสริมสร้างควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน

3.1 แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.1.1 แนวทางการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต โรงเรียนดำเนินการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตทั้งการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ ไม่โกงและหลอกลวงผู้อื่น การจดบันทึกลงในสมุดทำความดี และเมื่อสิ้นปีการศึกษาจะมีพิธีมอบเกียรติบัตรให้กับนักเรียน การให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า หาบุคคลตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ผู้นั้นเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต จัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยวิธีต่างๆ เช่น นำข่าวเหตุการณ์ประจำวันที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์สุจริต มาเล่าให้นักเรียนฟัง การให้นักเรียนช่วยกันจัดนิทรรศการแสดงประวัติชีวิต และพฤติกรรมของผู้ที่นักเรียน หรือสังคม หรือองค์กรต่างๆ ยกย่องว่าเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตเป็นระยะๆ ครูในโรงเรียนประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียน โรงเรียนจัดกิจกรรมประจำภาคเรียน หรือประจำปี เชิญผู้มีชื่อเสียง หรือผู้ได้รับยกย่องเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมาพูดคุยกับนักเรียน และการยกย่องสรรเสริญให้ขวัญและกำลังใจกับผู้ประกอบความดีประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สอดคล้องกับ พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 47) ; ชูวงศ์ ฉายะบุตร และมุ่งหมาย ซื่อตรง (2548 : 7) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ คือบุคคลที่ปฏิบัติตนทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ ที่ตรงไปตรงมา ไม่แสดงความอคติ ไม่หลอกลวง ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ล้นวาจาว่าจะทำงานสิ่งใดก็ต้องทำให้สำเร็จเป็นอย่างดี ไม่กลับกลอก มีความจริงใจต่อทุกคนจนเป็นที่ไว้วางใจของทุกคนหมายถึง การกระทำตามคำพูดที่พูดไว้กับตนเอง และผู้อื่น ไม่โกหก หลอกลวง ทั้งต่อตนเอง ต่อหน้าที่การงานและหมู่คณะ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 34) ; เดิมแท้ ชาวหินฟ้า (2548 : 198) ; พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 48) และ Thompson and others. (1959 : 349) ได้ศึกษาพบว่า คุณธรรมพื้นฐานที่จำเป็นจะต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก คือ ความซื่อสัตย์ ผู้ปกครองจะสอนลูก โดยวิธีการทำให้ลูเป็นตัวอย่าง และต้องปลูกฝังโดยระบบครอบครัว พ่อแม่เอาใจใส่ มีเวลาอบรมสั่งสอนและชี้แนะให้เห็นว่าการขาดความซื่อสัตย์คือ

เรื่องที่น่าอับอาย น่ารังเกียจ โรงเรียน และ สังคม จะต้องปลูกฝังให้เห็นเด่นชัดที่รู้สึกและสัมผัสได้ทุกที่ทุกเวลาทุกสถานที่ในชีวิตประจำวัน และความซื่อสัตย์ไม่ได้เป็นลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม บุคคลจะเกิดการเรียนรู้โดยบังเอิญหรือการเลียนแบบบิดามารดา ครู อาจารย์ หรือเพื่อน ทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงซ้ำๆ จนกลายเป็นนิสัยประจำตัวของคนนั้นๆ ได้ และถ้าได้รับการเสริมแรงในทางบวก ก็จะทำให้คุณลักษณะนิสัยนั้นก่อตัวเป็นบุคลิกภาพได้ในที่สุดความซื่อสัตย์เป็นคุณลักษณะที่สามารถพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป และ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 77) กล่าวว่า ชาวเยอรมันจะปลูกฝังความซื่อสัตย์ให้กับเด็กตั้งแต่วัยชั้นอนุบาลฝึกให้เด็กเข้าสังคมใช้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ปฏิบัติภารกิจร่วมกัน รู้จักถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นใจซึ่งกันและกัน รู้จักหน้าที่ของตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวัน

3.1.2 แนวทางการส่งเสริมด้านความมีวินัย โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการตรงต่อเวลาให้กับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจกฎเกณฑ์ของโรงเรียน และปฏิบัติตามกฎอย่างเต็มใจ เช่น โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม การอบรมผู้นำนักเรียน การประชุมนิเทศนักเรียน ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนมีระเบียบวินัยของสังคมตั้งแต่วัยชั้นอนุบาล ส่งเสริมการปลูกฝังคุณลักษณะความมีระเบียบวินัยของนักเรียนในสังคม ส่งเสริมกิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายกันทุกวัน โดยให้นักเรียนไหว้ครู รุ่นพี่ และเพื่อน ส่งเสริมการฝึกมารยาทให้นักเรียนเข้าแถวไปรับประทานอาหาร ซื่ออาหาร และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความมีวินัยให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนมีความสม่ำเสมอ และโรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองเข้ามาเสริมสร้างความมีวินัยในตนเอง และในสังคมของนักเรียน และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานการเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2543 : 47) กล่าวว่า วินัยจะเกิดขึ้นกับเด็กก็ต่อเมื่อครูส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย โดยดำเนินการสร้างกฎเกณฑ์ในห้องเรียนทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการควบคุมตนเอง เช่น ไม่รังแกเพื่อน ไม่ลักขโมยของผู้อื่น ครูคอยชี้แนะแนวทางเมื่อเด็กทำผิดจนเด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ รับผิดชอบในกิจวัตรประจำวันของตนเอง มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ปรับปรุงแก้ไขโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น

3.1.3 แนวทางการส่งเสริมด้านความประหยัดคอคอม อยู่อย่างพอเพียง โรงเรียนดำเนินการส่งเสริมการประหยัด และการออม โดยโรงเรียนได้ดำเนินการโครงการ ธนาคารโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนทำสมุดบัญชีแสดงรายรับรายจ่ายของตนเอง ปลุกฝังให้นักเรียนใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัด และรู้คุณค่าโดยทำป้ายเตือนความจำ ป้ายคำขวัญ ความจุดต่างๆ ภายในโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตน และตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผลตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่งเสริมให้นักเรียนใช้น้ำ ไฟฟ้า และสาธารณูปโภค ทั้งของตนเอง และส่วนรวมอย่างประหยัด และรู้คุณค่า ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้านการประหยัด คอคอมอยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนพล จาคใจดี (2548 : 134) กล่าวว่า คนที่มีลักษณะนิสัย ประหยัดและคอคอม จะเป็นคนที่ไม่ชอบซื้อของฟุ่มเฟือย ไม่ชอบใช้เงินสุรุ่ยสุร่ายโดยไม่ยั้งคิด ซื้อสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และใช้เงินอย่างรอบคอบ

3.1.4 แนวทางการส่งเสริมด้านความขยันหมั่นเพียร โรงเรียนดำเนินการ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความตั้งใจ มุ่งมั่น ในการทำงานด้วยความขยัน อดทน รอบคอบ ในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ ส่งเสริมให้นักเรียนพยายามแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จด้วยตนเอง โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร เช่น กิจกรรมวัน สัปดาห์ห้องสมุด พร้อมทั้งมอบรางวัลให้กับนักเรียนยอดเยี่ยมเป็นประจำทุกปี ส่งเสริม การประกอบอาชีพอิสระใน โรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน เช่น การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงโคพื้นเมือง การเลี้ยงสุกร การปลูกพืชผักสวนครัว การทำขนมไทย การเสริมสวย การสานกระติบข้าว การทำพวงกุญแจ การประดิษฐ์ ตุ๊กตาของเล่น การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว และส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เชิญพ่อ แม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างด้านความขยันหมั่นเพียร มุ่งมั่นใน การทำงานของนักเรียน และมอบเกียรติบัตรและรางวัลให้กับนักเรียนที่มีแบบอย่างความขยัน เมื่อนั้นปีการศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิตินันท์ นวรัตน์ (2549 : 176) กล่าวว่า คนเวียดนามมีความขยันหมั่นเพียรสูง เพราะได้รับอิทธิพลการปลุกฝังหล่อหลอมของวิถีชีวิต และอาชีพมาจากครอบครัว และได้ขยายผลไปถึงระดับชาติ ซึ่งเด็กจะซึมซับความขยัน และ ความอดทน มาจากบิดา มารดา ก่อนเป็นพื้นฐาน และ ธนพล จาคใจดี (2548 : 134) กล่าวว่า คนอินเดียมีความขยัน และอดทนไม่เกี่ยง นักเรียนของอินเดียส่วนมากชอบอ่านหนังสือ และ ขยันเรียนหนังสือ เพราะต้องแข่งขันกันมากในทางานทำ

3.1.5 แนวทางการส่งเสริมด้านความกตัญญู กตเวที โรงเรียนมีแนวทางการส่งเสริมให้นักเรียนรัก เคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม ไม่คิดร้ายและทอดทิ้งผู้มีพระคุณ ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้มีพระคุณ โดยการอาสาทำงานด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน เสริมสร้างให้นักเรียนรักชาติ รักษาเกียรติยศ และชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนมีสัมมาคารวะต่อบิดา มารดา ครู และญาติผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ โดยไม่หวังผลตอบแทน จัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และขอความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างด้านความกตัญญู กตเวทีของนักเรียน ในวันสำคัญต่างๆ ของโรงเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิติภูมิ นวรรณ์ (2549 : 187) กล่าวว่า ความกตัญญู ชาวเวียดนามจะปลูกฝังถึงระดับลึกของจิตใจว่า ลูกหลานจะต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ บรรพบุรุษ โดยต้องเชื่อฟัง ยกย่องเทิดทูน และหาโอกาสทดแทนบุญคุณพ่อแม่ และคนเวียดนามจะสอนลูกๆ ว่าต้องกตัญญู ถ้าไม่กตัญญูจะไม่เจริญก้าวหน้า และ พรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 61) กล่าวว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยทุกสถาบันตั้งแต่สถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา รัฐบาลโดยเฉพาะกระทรวงที่เกี่ยวข้องได้พยายามถ่ายทอด ส่งเสริมรักษา ดังจะเห็นจากพิธีการต่างๆ ที่คอยกระตุ้นความรู้สึกลึกให้เป็นผู้กตัญญูรู้คุณให้คงอยู่ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีจัดงานศพ พิธีบวช

3.1.6 แนวทางการส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ โรงเรียนมีนโยบายปลูกฝังความรับผิดชอบคือ การกำหนดพื้นที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษา เช่น การทำความสะอาดห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงอาหาร บริเวณโรงเรียน และอาคารอย่างชัดเจน เก็บอุปกรณ์ในการเรียน หรือเครื่องใช้ต่างๆ อย่างเป็นระเบียบ ทั้งขณะในที่รองรับที่โรงเรียนจัดไว้ให้ ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดพัดลม เมื่อใช้งานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ส่งเสริมให้นักเรียนยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น ส่งเสริมให้นักเรียนดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม ปลูกฝังให้นักเรียนมาโรงเรียนทันตามเวลา ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จ และส่งงานตามกำหนดเวลา จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีบรรยากาศร่มรื่นสะอาดน่าอยู่ ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติตนด้านความรับผิดชอบให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และส่งเสริม สนับสนุนพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างนักเรียนในโรงเรียน และมอบเกียรติบัตรแก่นักเรียนที่มีความรับผิดชอบ

สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 34) และนิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 82) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ เป็นการปฏิบัติหน้าที่การงานของคนด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง และพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น

3.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของนักเรียนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.2.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต โรงเรียนจะต้องมีบุคคล
ต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้งจากภายใน และภายนอกโรงเรียนปฏิบัติสม่ำเสมอและ
ต่อเนื่อง และผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี มีรูปแบบ กระบวนการ
และกิจกรรมที่มีความหลากหลายในการปลูกฝังที่มีความเหมาะสม จัดสภาพแวดล้อมที่มี
ความเหมาะสมสอดคล้องจนเป็นวิถีชีวิตของนักเรียน และ โรงเรียนต้องมีเครือข่ายความ
ร่วมมือกับภายนอกโรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนพล จากใจดี (2548 : 107)
กล่าวว่า ครูอาจารย์ต้องปลูกฝังการศึกษาที่เหมาะสมเกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรมให้กับ
นักเรียนนักศึกษาทั้งในระดับโรงเรียนและระดับมหาวิทยาลัย และครูอาจารย์ควรเป็นตัวอย่าง
ที่ดีให้กับนักเรียนได้ปฏิบัติตาม และ Thompson and others. (1959 : 349) ได้กล่าวว่า
โรงเรียนมีหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กโดยจัดหลักสูตร และกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียน
และสังคมเห็นว่าดีให้นักเรียน เช่น ให้มีความรู้ศิลปวัฒนธรรม คนตรี ตลอดจนกิจกรรม
ที่ฝึกความมีน้ำใจต่างๆ ในด้านความซื่อสัตย์

3.2.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมด้านความมีวินัย โรงเรียนมีบุคคลที่เป็นต้นแบบ
ด้านความมีวินัยที่ชัดเจน รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังมีความเหมาะสม และเข้าถึง
นักเรียนให้นักเรียนสามารถคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำเป็น รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ แสดง
ความคิดเห็นของตนเองต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
ส่วนรวม และยึดถือระเบียบวินัยในตนเอง เช่น ฝึกให้นักเรียนมีความสุข มีความรัก
ความเมตตา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ผ่านกิจกรรมการนั่งสมาธิทุกวัน อบรมในห้องพระ อบรม
หน้าเสาธง สอดแทรกความมีวินัยเข้าไปในทุกกิจกรรม มีระบบการชื่นชม เชิดชู ให้รางวัล
ยกย่อง เผยแพร่สู่สื่อมวลชนภายนอกโรงเรียน จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ปฏิบัติ
สอดแทรกความมีวินัยเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
ทุกกิจกรรม และทุกวิถีชีวิตของนักเรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

ชุมชน และหน่วยงานภายนอกโรงเรียน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน (2553 : 20) และ พรรณพร พรรณลักษณ์ (2548 : 44) กล่าวว่า วินัยเป็น
คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของ
ครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยการเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ
ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และ
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540 : 47) กล่าวว่า วินัยจะเกิดขึ้นกับเด็ก
ก็ต่อเมื่อครูส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย โดยดำเนินการสร้างกฎเกณฑ์
ในห้องเรียนทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการควบคุมตนเอง เช่น ไม่รังแกเพื่อน ไม่ลักขโมย
ของผู้อื่น ครูคอยชี้แนะแนวทางเมื่อเด็กทำผิดจนเด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองควบคุมตนเอง
ทั้งกาย วาจา ใจ รับผิดชอบในกิจวัตรประจำวันของตนเอง มีระเบียบ วินัย ตรงต่อเวลา
ปฏิบัติตามข้อตกลง กติกา ปรับปรุงแก้ไขโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น .

3.2.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมด้านความประหยัด อุดมอยู่อย่างพอเพียง โรงเรียน
มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูปฏิบัติเป็นแบบอย่างทั้งใน และนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังมีความชัดเจนเหมาะสม และเข้าถึงนักเรียน จัดทำป้ายคติ
สอนใจเกี่ยวกับความประหยัด อุดมอยู่อย่างพอเพียง ตามสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน
ปลูกฝังเกี่ยวกับการออมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำทุกวัน
ส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวแก่นักเรียน สร้างบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติ
ภายในโรงเรียน มีระบบเชิดชู ยกย่อง ชมเชย และประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียน เมื่อสิ้นปี
การศึกษา โรงเรียนมอบรางวัลและใบประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียนที่มีการประหยัด และมี
ความพอเพียง สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงาน
ภายนอกโรงเรียน สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 161) ได้กล่าวถึง ผู้ที่มี
ความประหยัดว่ามีลักษณะดังนี้ การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
ให้เหมาะกับกาลเทศะ รู้คุณค่าของเวลา และ การประหยัดทรัพย์ พยายามจ่ายทรัพย์เท่าที่
จำเป็น ให้สมควรแก่อัตภาพ การรู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควร ใช้และถนอมของ
ใช้ และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นาน รู้จักทำของใช้เอง ไม่ใช่จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อ
ให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ไม่บำรุงบำเรอความสุขสนุกสนานจนเกินไป และขยัน
หาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม

3.2.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมด้านความขยันหมั่นเพียร โรงเรียนที่มีผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และบุคลากรในโรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี มอบหมายหน้าที่การงานให้กับนักเรียนรับผิดชอบ และอาศัยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาให้นักเรียนได้ศึกษา ได้ฝึก และปฏิบัติทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ การทำขนม การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในโรงเรียน ฯลฯ และสอดแทรกความขยันหมั่นเพียรในทุกกิจกรรมของโรงเรียนจนเป็นเป็นวิถีชีวิตของนักเรียน มีรูปแบบ และกระบวนการปลูกฝังที่หลากหลายช่วยส่งเสริมให้ได้เรียนรู้ และปฏิบัติตามแบบอย่างที่ได้พบเห็นทั้งภายในโรงเรียน และภายนอกโรงเรียน ซึ่งอาศัยเครือข่ายความร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ห้องสมุด และบันทึกการเรียนในแต่ละสาระวิชา สภาพแวดล้อมและบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งเสริมทั้งครู พ่อ แม่ ผู้ปกครองและผู้นำในชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม มีระบบการชื่นชม เชิดชู ให้รางวัล ประกาศยกย่อง เผยแพร่สู่สื่อมวลชนภายนอกโรงเรียน และมอบเกียรติบัตรแก่นักเรียนที่มีความขยันหมั่นเพียร เพื่อสร้างกระแสของการตื่นตัว และค่านิยมให้กับนักเรียน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิตินูมิ นวรัตน์ (2549 : 176) กล่าวว่า ความขยันหมั่นเพียรได้รับอิทธิพลการปลูกฝังหล่อหลอมของวิถีชีวิตและอาชีพมาจากครอบครัว ชุมชน และได้ขยายผลไปถึงระดับชาติ ซึ่งเด็กจะซึมซับความขยัน และความอดทน มาจากบิดา มารดาก่อนเป็นพื้นฐาน เนื่องจากคนเวียดนามมีความรักชาติ โดยมีการณรงค์กิจกรรมหรือการปลูกฝังในเรื่องการรักชาติ สิ่งที่จะท่อนให้เห็นคือ การเป็นคนดี และการเป็นคนขยันทำมาหากิน เพื่อต้องการปลูกฝังให้ลูกหลานเป็นคนดีของสังคม

3.2.5 ปัจจัยที่ส่งเสริมด้านความกตัญญู กตเวที ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้นำนักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การนำเสนอบุคคลตัวอย่างด้านความกตัญญูตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับชาติเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนได้ศึกษา และเรียนรู้ โดยมีรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังที่มีความเหมาะสม มีระบบการชื่นชม เชิดชู ยกย่อง ชมเชย และมอบเกียรติบัตรให้กับนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติด้านความกตัญญูอย่างต่อเนื่องเมื่อสิ้นปีการศึกษา บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ภายนอกโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความกตัญญูให้แก่ นักเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชัมมนัน ทาลิกษุณี (2548 : 129) และ Bandura (1977 : 40) กล่าวว่า การปลูกฝังและการสอนเกี่ยวกับความ

กตัญญูทวนเวียนที่กับเด็กและเยาวชนสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลองการใช้เทคนิคแม่แบบ เทคนิคต่างๆ นับว่าเหมาะสมกับเด็ก และเยาวชนในวัยรุ่นเพราะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจ จดจำ เลียนแบบพฤติกรรมที่สังเกตเห็น และ พรรณพร พรรณลักษณ์ (2548 : 61) กล่าวว่า ความกตัญญูทวนเวียนเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยทุกสถาบันตั้งแต่สถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ชุมชน และรัฐบาลจะต้องส่งเสริมและรักษา

3.2.6 ปัจจัยที่ส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำชุมชน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู และบุคลากรในโรงเรียน เป็นต้นแบบปลูกฝังความรับผิดชอบ นำเสนอบุคคลตัวอย่างด้านความรับผิดชอบที่ดี ให้นักเรียนได้ศึกษา และเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติ รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังมีความเหมาะสมกับนักเรียน มีระบบการชื่นชม เชิดชู ยกย่อง ชมเชย และมอบเกียรติบัตรแก่นักเรียนที่ประพฤติและปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ บรรยากาศในโรงเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ มีเครือข่ายความร่วมมือกับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 55) ได้ศึกษาพบว่า คนนิวซีแลนด์เป็นคนมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้อื่น เอื้ออาทรต่อกัน ก่อนเข้านอนพ่อและแม่จะเล่านิทาน อ่านหนังสือให้ลูกฟังก่อนนอน นอกจากนี้ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 82) กล่าวว่า ผู้ใหญ่จะเตือนเด็กอยู่เสมอ เด็กจะปฏิบัติตามไม่ได้เต็ม และผู้ปกครองของเด็กก็ไม่มีเวลารวบรวมกันเพราะทุกคนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่ต้องตักเตือนเด็กๆ เมื่อเห็นเด็กทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม

3.3 การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.3.1 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในครอบครัวของตน ให้แรงเสริม และกำลังใจที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ ปลูกฝังให้นักเรียนมีความละเอียด และเกรงกลัวต่อบาปจากการประพฤติปฏิบัติที่ไม่มีความซื่อสัตย์ ยกตัวอย่างให้นักเรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จัดสภาพแวดล้อมภายในครอบครัวให้เอื้อต่อการปฏิบัติ การปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตต้องสร้างตั้งแต่แรกเกิด ลักษณะนิสัยความซื่อสัตย์สุจริตจะเริ่มก่อตัวขึ้นจากความรักความอบอุ่นที่พ่อแม่ ญาติพี่น้องใกล้ชิดได้ แสดงออกและให้แก่เด็ก เด็กก็จะแสดงความรัก ความเชื่อถือไว้วางใจตอบสนองเช่นเดียวกัน

และเด็กจะเชื่อ และนำเอาแบบอย่างทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งคนที่ตัวเองรักและไว้วางใจทำให้ดูหรือแสดงให้เห็น พ่อแม่จึงเป็นต้นแบบที่สำคัญในวัยเด็ก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 34) และ เดิมแท้ ชาวหินฟ้า (2548 : 198) ได้ศึกษาพบว่า ความซื่อสัตย์ ผู้ปกครองจะสอนลูก โดยวิธีการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และต้องปลูกฝังโดยระบบครอบครัว พ่อแม่เอาใจใส่ มีเวลาอบรมสั่งสอนและชี้แนะให้เห็นว่า การขาดความซื่อสัตย์คือเรื่องที่น่าอับอาย น่ารังเกียจ การยกย่องคนไทยผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ควบคุมคุณธรรมจริยธรรมขึ้นเป็นตัวอย่างหรือบุคคลต้นแบบในสังคมไทย จะเป็นการบ่มเพาะคุณภาพของเยาวชนได้ศึกษาดูคราะห์ความสำเร็จเกี่ยวกับความซื่อสัตย์

3.3.2 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความมีวินัย พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อปลูกฝังความมีวินัยให้แก่ลูกหลานของตนเอง เพราะครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปลูกฝังความมีวินัยให้แก่นักเรียน และมีระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลง การปฏิบัติของครอบครัวร่วมกัน เช่น การสร้างวินัยทางการเงิน ได้แก่ การออมเงินเพื่อความมั่นคงในชีวิตครอบครัว การออมเพื่อการศึกษาบุตร หาอาชีพเสริมช่วยกันทำมาหากิน ประหยัดคอดออม สร้างสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว รักกันให้มากขึ้น ไม่ทะเลาะกัน พุดจาให้เกียรติกัน ช่วยกันดูแลครอบครัวเพื่อสร้างเสริมความมีวินัยของครอบครัวให้เข้มแข็ง พ่อแม่ ต้องฝึกมารยาทในสังคมเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้และปฏิบัติ ฝึกมารยาทการรับประทานอาหาร การตื่นนอนการเข้านอน การควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและส่วนรวม อธิบายเหตุผลการให้เด็กรู้กฎเกณฑ์และขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคม สนับสนุนให้กำลังใจในการทำความคิด ฝึกความมีระเบียบวินัยในการเรียนหนังสือ ส่งเสริมความมีวินัยในการทำงาน พร้อมกับสนับสนุนส่งเสริมช่วยกันรักษา และไม่ทำลายสาธารณะสมบัติ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549 : 54) พบว่า คนนิวซีแลนด์จะอบรมสั่งสอนวินัยตั้งแต่เด็กเดินได้ ในโรงเรียนตำรวจจราจรจะเข้ามาสาธิตเรื่องการใช้รถใช้ถนน และ โรงเรียนจะแจกเกียรติบัตรไว้เป็นที่ระลึกแก่นักเรียนที่มีระเบียบวินัย เด็กๆ จะภูมิใจและพ่อแม่จะให้การสนับสนุน และ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 81) กล่าวว่า ชาวเยอรมันจะปลูกฝังความมีระเบียบวินัยตั้งแต่เด็กเล็กเล็กๆ เช่น การแยกขยะ การเก็บสิ่งของ การจัดระเบียบต่างๆ เริ่มต้นจากการปฏิบัติภายในครอบครัว เด็กจะซึมซับและยึดเป็นแนวปฏิบัตินำไปสู่การทำงานอย่างมีมาตรฐาน เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะนำไปปฏิบัติกลายเป็นอุปนิสัยประจำตัว ประเทศเยอรมันจึงมีระบบระเบียบสะอาด

สะอาด ไม่มีภารกิจขยะ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ครอบครัว พ่อแม่จะสอนให้เด็กช่วยทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ที่เด็กสามารถจะทำได้ในวัยของเขา เช่น การทำความสะอาดบ้าน การแยกขยะ การดูแลต้นไม้ ให้น้ำ ให้น้ำให้ปุ๋ย ชุมชนมีส่วนร่วม ในหมู่บ้านหรือในชุมชน มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมทักษะหรือความสามารถของเด็ก และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อลิศรา ชูชาติ (2549 : 59) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันหลักในกระบวนการจัดเกล้าทางสังคม (Socialization) และมีความสำคัญมากที่สุดในการปลูกฝังความมีระเบียบวินัยแก่เยาวชน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม และเพื่อเป็นการวางรากฐานในตัวเด็กก่อนเข้าสู่กระบวนการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ในสถานศึกษา

3.3.3 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียงของครอบครัว พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในครอบครัว มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนที่จะใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น รู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตัวและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบ มีสัดส่วนการออมเพื่ออนาคตไว้พอสมควร ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินไป และรู้จักการใช้สิ่งของอย่างประหยัดและคุ้มค่า รู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ของตนเองและสังคม มีความพอดีในการบริโภค ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เช่น การปลูกฝังการออมเงินให้แก่ลูก จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำวันของครอบครัว การใช้สิ่งของอย่างประหยัด การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลาไว้กินเอง ประหยัดและอยู่อย่างพอมีพอกินตามแนวพระราชดำริของในหลวง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 66) กล่าวว่า คนเยอรมันผู้ปกครองมีการปลูกฝังให้เด็กรู้จักประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย หรือฟุ้งเฟ้อกับวัตถุนิยม และ พระธรรมโกศาจารย์ (2545 : 4) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะบุคคลที่มีความประหยัด คือ ต้องใช้จ่ายแต่พอดี ไม่มากหรือน้อยเกินความจำเป็น ก่อนซื้อต้องคิดเสียก่อนว่าจำเป็นหรือยัง ไม่สุรุ่ยสุร่ายเกินความจำเป็น รู้จักประมาณในการกิน และการใช้

3.3.4 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความขยันหมั่นเพียร พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีปฏิบัติให้ลูกได้เห็นเป็นตัวอย่าง มอบหมายหน้าที่ให้กับลูก หลาน ได้ฝึกปฏิบัติและทำให้สำเร็จตั้งแต่ยังเป็นเด็กจนเกิดเป็นลักษณะประจำตัว จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม และส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้กับนักเรียนที่สนใจ

เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงสุกร การเสริมสวย การเลี้ยงโคพื้นเมือง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับและเป็น การช่วยเหลืองานบ้าน เพื่อปลูกฝังความอดทนความขยันให้กับลูกหลานในครอบครัว ส่งเสริมให้นักเรียนได้ช่วยเหลืองานบ้านของครอบครัวในกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ ตามระดับความเหมาะสมของวัย เช่น ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน หรือหากิจกรรมที่ส่งเสริมรายได้ ลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว ช่วยพ่อแม่ปลูกพืชผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์ ทำนา เป็นต้น สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ นิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 176) กล่าวว่า คนเวียดนามมีความขยันหมั่นเพียร สูง เพราะได้รับอิทธิพลการปลูกฝังหล่อหลอมของวิถีชีวิตและอาชีพมาจากครอบครัว และ ได้ขยายผลไปถึงระดับชาติ ซึ่งเด็กจะซึมซับความขยัน และ ความอดทน มาจากบิดา มารดา ก่อน เนื่องจากคนเวียดนามมีความรักชาติ โดยมีการรณรงค์กิจกรรมหรือการปลูกฝังในเรื่อง การรักชาติ สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นคือ การเป็นคนดี และ การเป็นคนขยันทำมาหากิน และ ธนพล จาดใจดี (2548 : 134) กล่าวว่า คนอินเดียมีความขยัน และอดทนไม่เกียจงาน แม้สภาพดินฟ้าอากาศจะมีความแตกต่างกัน นักเรียนของอินเดียส่วนมากชอบอ่านหนังสือ และขยันเรียนหนังสือ

3.3.5 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความกตัญญู กตเวทิต์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี แสดงความเคารพต่อปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้อง และแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสม จัดกิจกรรมการทำงานช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำงานด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลสิ่งตอบแทน เพื่อฝึกความกตัญญูต่อผู้มี พระคุณ ส่งเสริมให้นักเรียนรักชาติ รักษาเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัวของตนเอง ปลูกฝังความกตัญญูของครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะต้องร่วมมือกันช่วยอบรมจัดเกล้า ให้ลูก หลานของตนเองมีความกตัญญูรู้บุญคุณของผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้า และลับหลังโดยการ แสดงเป็นแบบอย่างที่ดีให้ได้เห็นในชีวิตประจำวัน เพราะนักเรียนจะได้ปฏิบัติตามตั้งแต่ยังเด็ก จนเป็นนิสัยติดตัวอย่างถาวร และส่งเสริมการสร้างครอบครัวที่อบอุ่นให้ความรักความเมตตา ช่วยเหลือการงานภายในครอบครัว สอดคล้องกับผลการศึกษาของนิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 187) กล่าวว่า ความกตัญญู ชาวเวียดนามจะปลูกฝังถึงระดับลึกของจิตใจว่า ลูกหลานจะต้อง มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ บรรพบุรุษ โดยต้องเชื่อฟัง ยกย่องเทิดทูน และ หาโอกาสทดแทน บุญคุณพ่อแม่ และคนเวียดนามจะสอนลูกๆ ว่าต้องกตัญญู ถ้าไม่กตัญญูจะไม่เจริญก้าวหน้า และ จินตนา พุทธเมตตา (2548 : 111) กล่าวว่า คนเกาหลีจะมีความกตัญญู และจงรักภักดี มีความเคารพในรุ่นอาวุโสให้เกียรติและเชื่อฟังคำสั่งสอนคำแนะนำเสมอ ครอบครัวเป็น

รากฐานอันแข็งแกร่งของมนุษย์และเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อโลกมนุษย์ที่จะอบรมสั่งสอนสมาชิก ให้เป็นคนที่มีความกตัญญู ความมีมารยาทในสังคม การไว้วางใจ ซื่อสัตย์ต่อกันถือเป็นเกียรติอันสูงส่ง

3.3.6 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี พ่อแม่จะต้องมีคำชมให้กับลูกเพื่อเป็นการกระตุ้นและให้กำลังใจ อย่างสม่ำเสมอ และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้กับบุตรหลานหากิจกรรม หรืองานที่สะท้อนถึง ความรับผิดชอบ และแสดงความเป็นผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การฝึกความ รับผิดชอบต้องฝึกตั้งแต่เล็กๆ และควรหากิจกรรมที่ไม่เกินความสามารถให้กับเด็ก เพราะเด็ก แต่ละวัยมีความแตกต่างกัน เช่น ในวัยประถมศึกษาตอนต้น อาจจะฝึกให้เด็กมีให้ความ รับผิดชอบในเรื่องส่วนตัวก่อน โดยการเก็บของเล่น เก็บจานข้าว เรื่องเสื้อผ้า ทำตามคำสั่ง ผู้ใหญ่ ช่วยหยิบสิ่งของ แล้วอาจจะช่วยเรื่องเล็กๆ น้อยๆ อย่างเช่นการให้อาหารปลา ช่วยกรอกน้ำ รับผิดชอบห้องของตัวเอง แบ่งหน้าที่ให้ดูแลภายในบ้าน เช่น การปิดม่าน หน้าต่าง ดูแลกลอนประตู เอาขยะไปทิ้ง ให้อาหารสุนัข ล้างรถ หรือเป็นลูกมือช่วยทำครัว เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในชุมชนตามโอกาสต่างๆ จัดกิจกรรมเวทีสนทนากการให้นักเรียน เข้าร่วมเวทีได้แสดงออก กล้าเสนอความคิดเห็นให้ผู้ใหญ่ได้รู้อย่างสนุกสนาน จะทำให้นักเรียนเปลี่ยนไปมีพฤติกรรมความรับผิดชอบมากขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 83) กล่าวว่า คนที่มีความรับผิดชอบ ทำหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายอย่างดีที่สุด และสุดกำลังความสามารถ ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากน้อย เพียงใด ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีกรควบคุม ถ้ารับในส่วนที่เป็นความ รับผิดชอบของตน เขาจริงเอาใจและขยันขันแข็ง ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน ถึงแม้ว่าจะเป็นงาน ที่ตนไม่ชอบ ไม่ศรัทธา ประกันพ่วงหรือทั้งปัญหาไว้ ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่เสร็จ หรือเกิด ความเสียหาย และ ตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย และชนพล จาคใจดี (2548 : 134) กล่าวว่า บิดามารดา และญาติผู้ใหญ่เริ่มปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุตรหลานตั้งแต่อายุ ยังน้อย และทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลในครอบครัว นำนิทานธรรมะหรือเรื่องที่แฝงด้วย คติธรรมมาเล่าให้เด็กฟัง และชี้ให้เห็นว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกและผิด และเด็กควรได้รับการอบรม สั่งสอนทางด้านคุณธรรมจริยธรรมบ่อยๆ เพื่อให้เขาได้ซึมซับและรับเอาค่านิยมที่ดีเป็น แบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

3.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของนักเรียน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.4.1 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ผู้นำในชุมชน
จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อปลูกฝังความซื่อสัตย์ ชุมชนควรเข้ามาร่วมส่งเสริมให้นักเรียน
หุดความจริง ไม่โกง และหลอกลวงผู้อื่น การส่งเสริมการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีงาม
ของบุคคลต่างๆ ในชุมชน เพื่อพัฒนานักเรียนได้ศึกษาจากต้นแบบหรือตัวอย่างของบุคคล
ในชุมชน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และฝึกฝนในชุมชนให้เกิดความสุขให้
การยอมรับซึ่งกันและกัน การรักษากฎเกณฑ์กติกา และความถูกต้อง การประกาศยกย่อง
สรรเสริญบุคคลที่ทำความดี ที่อาศัยในชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่แสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์สุจริต
และทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น เด็กจะเรียนรู้และสร้างลักษณะนิสัยหลายอย่างจากสังคมรอบตัว
เด็ก คือจากผู้ใหญ่ในชุมชน จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว จากข้อมูลข่าวสารที่เด็กได้รับ
ไม่ว่าจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือจากคำเล่าของสื่อต่างๆ ผู้ใหญ่ในสังคมที่มี
คนยกย่องนับถือมากๆ เด็กจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ชุมชนจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียน
เกิดความสนใจ เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตโดยวิธีต่าง ๆ เช่น ข่าวเหตุการณ์ประจำวัน การเล่า
นิทาน ผ่านหอกระจายข่าวภายในหมู่บ้านชุมชน ชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือทุกรูปแบบ
มีกิจกรรม รูปแบบ และกระบวนการปลูกฝังที่หลากหลาย เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักเรียน ได้
มีส่วนร่วม และปฏิบัติในชุมชน ชุมชนจัดทำสมุดบันทึกความดี และบันทึกกิจกรรมบำเพ็ญ
ประโยชน์ เพื่อพัฒนานักเรียน และการประกาศยกย่อง มอบรางวัล เกียรติบัตรแก่นักเรียน
ที่ประพฤติปฏิบัติมีความซื่อสัตย์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ
คุณธรรมจริยธรรมขึ้นเป็นตัวอย่างหรือบุคคลต้นแบบในสังคมไทย จะเป็นการบ่มเพาะคุณภาพ
ของเยาวชนได้ศึกษา และพรรณพร วรรณลักษณ์ (2548 : 48) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ไม่ได้
เป็นลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม บุคคลจะเกิด
การเรียนรู้โดยบังเอิญหรือ การเลียนแบบบิดามารดา ครู อาจารย์ หรือเพื่อน ทำให้เกิด
เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงซ้ำๆ จนกลายเป็นนิสัยประจำตัวของคนนั้นๆ ได้ และถ้าได้รับการ
การเสริมแรงในทางบวก ก็จะทำให้คุณลักษณะนิสัยนั้นก่อตัวเป็นบุคลิกภาพได้ในที่สุด
ความซื่อสัตย์เป็นคุณลักษณะที่สามารถพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มี
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

3.4.2 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความมีวินัย ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจกฎเกณฑ์ระเบียบของชุมชน และปฏิบัติตามกฎอย่างเต็มใจ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างวินัย เช่น จัดทำป้าย กฎ ระเบียบของชุมชน ข้อบังคับจรรยา ให้นักเรียนได้อ่านศึกษา และทุกคนปฏิบัติร่วมกันเพื่อปลูกฝังความมีวินัย ในชุมชน ชุมชนจัดทำข้อตกลง ระเบียบกฎเกณฑ์วางไว้ให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน และให้ความเคารพยำเกรง ฝึกนักเรียนให้คิด วิเคราะห์ อภิปราย ได้แย้ง และตัดสินใจ ในการแสดงความคิดเห็น ประกาศยกย่องบุคคลที่ทำความมีระเบียบวินัยในชุมชนให้นักเรียน ได้ศึกษาและปฏิบัติตาม มอบรางวัล เกียรติบัตร และยกย่องแก่นักเรียนที่มีวินัย สอดคล้องกับ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 3) และพรพรรณ วรรณลักษณ์ (2548 : 44) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ของความมีวินัยเป็นคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้นักคนนั้นสามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตามระเบียบกฎกติกาของสังคมเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม และชุมพล เทียงธรรม (2548 : 61) กล่าวว่า ชุมชนมีส่วนอย่างมากในการ ล้อมกรอบให้เด็กมีระเบียบวินัย มีความสามัคคีบำเพ็ญประโยชน์ โดยคนในชุมชนจะ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ

3.4.3 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียง ผู้นำชุมชนทุกฝ่ายทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ชุมชนส่งเสริมสนับสนุน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม มีนโยบาย และนำไปปฏิบัติ อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวของ นักเรียน สนับสนุน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมออมทรัพย์ของหมู่บ้าน เพื่อปลูกฝังและส่งเสริม นิสัยรักการออมให้ลูกหลาน ส่งเสริมการประหยัดพลังงานในชุมชน ส่งเสริมการประหยัด น้ำ ไฟฟ้าของสาธารณะในชุมชน นำเสนอแบบอย่างของบุคคลที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการ ออมอยู่อย่างพอเพียงของชุมชน โดยเลือกแบบอย่างของการกระทำความคิดจากชีวประวัติ ของบุคคลในชุมชน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และได้รับการปลูกฝังจากคนในชุมชน หมู่บ้าน มีนโยบาย และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการพัฒนานักเรียนให้มีความประหยัด อดออม อยู่อย่างพอเพียง จัดทำป้ายรณรงค์เกี่ยวกับความประหยัด อดออมอยู่อย่างพอเพียงในชุมชน และมอบรางวัล เกียรติบัตรแก่นักเรียนที่มีความประหยัดและอดออม สอดคล้องกับ พระธรรมโกศาจารย์ (2545 : 4) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีความประหยัด คือ ต้องใช้จ่ายแต่พอดี ไม่มากหรือน้อยเกินความจำเป็น ก่อนซื้อต้องคิดเสียก่อนว่าจำเป็นหรือยัง ไม่สุรุ่ยสุร่าย

เกินความจำเป็น รู้จักประมาณในการกิน การใช้ ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการปลูกฝัง
ความประหยัด การออมทรัพย์ ธรรมรงค์ และส่งเสริมความเป็นอยู่อย่างพอเพียงในชุมชน

4) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความขยันหมั่นเพียร
การส่งเสริมความขยันของนักเรียนชุมชนจะต้องมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมอาชีพ
ในชุมชน จัดกิจกรรมวันสำคัญเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เช่น การทำความสะอาด
สะอาดและพัฒนาบริเวณสถานที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน บริเวณวัด ที่สาธารณชุมชน เพื่อปลูกฝัง
ให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรช่วยเหลือชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย ชุมชนจะต้องมีแบบอย่าง
ให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติจากบุคคลต้นแบบในชุมชนที่มีความขยันหมั่นเพียร
จนประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการ
ดำรงชีพในสังคม ประกาศและยกย่องบุคคลในชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการเป็นผู้ที่มี
ความขยันแก่ส่วนรวม สอดคล้องกับนิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 176) กล่าวว่า คนเวียดนาม
มีความขยันหมั่นเพียรสูง เพราะได้รับอิทธิพลการปลูกฝังหล่อหลอมของวิถีชีวิตและอาชีพ
มาจากครอบครัว ชุมชน และได้ขยายผลไปถึงระดับชาติ และความขยันหมั่นเพียรชุมชน
จะมีกระบวนการสอดแทรกอยู่ในคำสอนของผู้อาวุโส โดยมีการรณรงค์กิจกรรมหรือ
การปลูกฝังในเรื่องการรักษา และการเป็นคนขยันทำมาหากิน เพื่อต้องการปลูกฝัง
ให้ลูกหลานเป็นคนดีของสังคม สิ่งที่สังเกตเห็นชัดเจนที่สุด คือ การช่วยเหลือตนเอง

5) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความกตัญญู กตเวทী ผู้นำ
ในชุมชนทุกภาคส่วนจะต้องมองเห็นความสำคัญของความกตัญญู กตเวทী ชุมชนจัดกิจกรรม
ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความรัก ความเคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้มีอุปการคุณ และการได้
แสดงออกซึ่งการตอบแทนผู้มีพระคุณอย่างเหมาะสมในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ในชุมชน
ชุมชนต้องสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและของชาติ จัดกิจกรรม
ในวัดให้นักเรียนเข้าวัด ทำบุญตักบาตร และเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ เพื่อให้นักเรียนได้
แสดงออกต่อผู้มีพระคุณในโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม ชุมชนมีป้ายคำขวัญธรรมรงค์
เกี่ยวกับความกตัญญู กตเวทীติดตามสถานที่ต่างๆ ในชุมชน การประกาศยกย่องมอบรางวัล
และเกียรติบัตรบุคคลที่มีความกตัญญู เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม สอดคล้องกับ
ผลวิจัยของนิติภูมิ นวรัตน์ (2549 : 187) กล่าวว่า ชุมชน จะส่งเสริมหล่อหลอมปลูกฝัง
คุณธรรมและจริยธรรม โดยจำแนกความเหมาะสมของสื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
เด็กเล็กๆ จะได้รับรู้คุณธรรมและจริยธรรมต่างๆ จากสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ นอกจากนี้

ชาวเวียดนามจะมีการให้เกียรติยกย่องเชิดชูวีรบุรุษ วีรสตรี ด้วยการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อยกย่องและชื่นชม และพรรณพชร วรรณลักษณ์ (2548 : 61) ความกตัญญูกตเวทินับเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยทุกสถาบันตั้งแต่สถาบันครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ชุมชน และรัฐบาล โดยเฉพาะกระทรวงที่เกี่ยวข้องได้พยายามถ่ายทอด ส่งเสริมรักษา กระตุ้นความรู้สึกลึกให้เป็นผู้กตัญญูรู้คุณให้คงอยู่ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีจัดงานศพ พิธีบวช

6) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านความรับผิดชอบ ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนได้ศึกษาและเรียนรู้จากบุคคลรอบข้างตั้งแต่ระดับครอบครัว ทุกคนในชุมชนจะต้องมองเห็นความสำคัญของการมีความรับผิดชอบ เริ่มต้นตั้งแต่บุคคลในครอบครัว พ่อแม่มีความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ลูกมีความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ผู้นำชุมชนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในชุมชน ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันประพฤติปฏิบัติให้นักเรียนได้เห็นเป็นแบบอย่างด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติ ชุมชนจะต้องมองเห็นความสำคัญของนักเรียนว่าจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างไร ซึ่งอาจมีกิจกรรมปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น ความรับผิดชอบต่อการทำความสะอาดบริเวณบ้านเรือนของตนเอง ความรับผิดชอบต่อการดูแลทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติชุมชนจัดทำสมุดบันทึกความดี และบันทึกกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะของนักเรียน การประกาศยกตัวอย่าง และยกย่องคนดีที่ทำดีต่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่องให้เป็นบุคคลต้นแบบในสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับนักเรียน และประกาศยกย่องและมอบเกียรติบัตรแก่นักเรียนที่มีความรับผิดชอบ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ชุมพล เทียงธรรม (2548 : 82) กล่าวว่า ผู้ใหญ่ในชุมชนจะว่ากล่าวตักเตือนเด็กอยู่เสมอ เด็กจะปฏิบัติตามไม่ได้เถียง และผู้ปกครองของเด็กก็ไม่มีการว่ากล่าวกันเพราะทุกคนเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่ต้องตักเตือนเด็กๆ เมื่อเห็นเด็กทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ชาวเยอรมันจะปลูกฝังให้อยู่ในความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่ ชื่อตรงต่อหน้าที่ ชื่อสัตย์สุจริต ไม่ต้องมีใครมาควบคุม ตรงต่อเวลา เขาจริงจังกับงานที่ทำ และจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการปฏิบัติ

4. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับร่างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยการนำคุณธรรมจริยธรรมมาพัฒนา และส่งเสริมนักเรียน การพัฒนาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีแนวทาง ปัจจัยในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต 2) ความมีวินัย 3) ความประหยัด ออคอมอยู่อย่างพอเพียง 4) ความขยันหมั่นเพียร 5) ความกตัญญู กตเวทิตะ และ 6) ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับทวิชัย บุญเต็ม (2540 : 21) และคมสันที ขจรปัญญาไพศาล (2552 : 15) กล่าวว่า ยุทธศาสตร์ เป็นแนวทางการบริหารจัดการขององค์การเพื่ออำนวยความสะดวกการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้อุทิศ ขาวเขียว (2549 : 48); พสุ เดชะรินทร์ และคณะ (2548 : 43); นกคณ ภู่วาสดี (2551 : 36); คมสันที ขจรปัญญาไพศาล (2552 : 22) และ Gareth Jones. (2004 : 8) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า แผนยุทธศาสตร์ เป็นยุทธวิธีทางเลือกปฏิบัติที่สอดคล้องกับสถานะแวดล้อม โดยมีการวิเคราะห์สภาพการณ์ทั้งภายใน และภายนอกของหน่วยงาน (SWOT Analysis) เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) และกลยุทธ์ต่างๆ (Strategic) ที่แสดงให้เห็นทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงาน และมีแนวทางในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ และจินตนา พุทธเมตตา (2548 : 37) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนจะต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างมีระบบ ค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 7) ที่กล่าวไว้ว่าคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียนมี ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ และชุมพล เทียงธรรม (2548 : 75-83) ได้ศึกษา คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเยอรมัน ผลการศึกษาพบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในเยอรมัน เป็นกระบวนการต่อเนื่องนับตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลฝึกให้เด็กเข้าสู่สังคม รู้จักหน้าที่ของตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผู้ใหญ่จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นหลัง ซึ่งมีเอกลักษณ์ และบุคลิกลักษณะเด่นดังนี้ 1) มีระเบียบวินัย 2) ความรับผิดชอบ 3) รู้จักหน้าที่

- 4) สุจริต 5) ซื่อตรง 6) ตรงต่อเวลา และ 7) ประหยัด ส่วน รัชมงนันทาภิกษุณี (2548 : 95) ได้ศึกษา คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศศรีลังกา ผลการศึกษาพบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในศรีลังกาพ่อแม่นิยมส่งลูกหลานเข้าโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนเพราะเด็กและเยาวชนคือฐานสำคัญของสังคมซึ่งคุณลักษณะเด่นของชาวศรีลังกามีดังนี้ 1) อ่อนน้อม 2) กตัญญู 3) เคารพในอาวุโส 4) ซื่อตรง 5) รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และ 6) มีชีวิตพอเพียง

5. ผลจากการจัดทำประชาพิจารณ์ พบว่า ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนานักเรียนนอกจากนี้ผู้เข้าร่วมจัดทำประชาพิจารณ์ ยังให้ความคิดเห็นว่า เป็นแนวทางที่เหมาะสมและมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้อย่างยิ่ง มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีข้อสรุปจากผลการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับกาญจนา นาคสกุล (2552 : ออนไลน์) ; (ทัศนะ คล่องวิจิษณ์ : ออนไลน์) และ วรรณภา ตีระสังขะ (2553 : ออนไลน์) กล่าวว่า การจัดทำประชาพิจารณ์ เป็นกระบวนการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อให้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลโดยละเอียด แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต่อโครงการหรือนโยบายนั้น ทั้งนี้เพราะการจัดประชาพิจารณ์ให้ได้รับความคิดเห็นจากประชาชนทุกหมู่เหล่า และทำในวงกว้างเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สะท้อนความคิดเห็นจากประชาชนอย่างแท้จริง ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกันเพราะการดำเนินการพัฒนา ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จะต้องเปิดโอกาสเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ภาควิชาที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษา ตลอดจนประชาชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ได้ข้อเสนอแนะ 2 ประการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สามารถนำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจการตัดสินใจ เพื่อให้การจัดการศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแห่งอื่นๆ สามารถนำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจการตัดสินใจเพื่อการประยุกต์ใช้ให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เช่นกัน

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแห่งอื่น สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยที่นำมาใช้การวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จากการวิจัยนี้ไปทดลองใช้กับโรงเรียน เพื่อศึกษาว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนี้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด

2.2 ควรมีการวิจัยเฉพาะในแต่ละด้าน เช่น ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย โดยทำการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

2.3 ควรจัดทำคู่มือที่ใช้วัดผลการดำเนินงาน (KPI) และกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานพัฒนาให้ชัดเจน

บทเรียนที่ได้จากการวิจัย

เงื่อนไขการนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไปใช้

สำหรับเงื่อนไขการนำแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ไปใช้นั้น ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนควรทำความเข้าใจในรายละเอียดและความสัมพันธ์แบบบูรณาการของแนวทางการพัฒนาทั้งหมด โดยกำหนดให้ “การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1” เป็นเป้าหมายสำคัญของการบริหารจัดการ ตามแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้ง 6 ด้าน ได้อย่างประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นกระบวนการ และเป็นระบบ โดยพัฒนาทุกแนวทางไปพร้อมๆ กัน ไม่พัฒนาแบบแยกส่วน
2. ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน
3. โรงเรียนต้องส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความประหยัด อุดมอยู่อย่างพอเพียง ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู กตเวที และความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
4. ครอบครัวต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความประหยัด อุดมอยู่อย่างพอเพียง ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู กตเวที และความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
5. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความประหยัด อุดมอยู่อย่างพอเพียง ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู กตเวที และความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

6. ผู้วิจัย ต้องมีความอดทน วางแผนในการทำวิจัยอย่างรอบคอบ และทุ่มเทกับการทำงานวิจัยอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงประกอบการทำวิจัย เพื่อการพัฒนา รู้สภาพปัญหาที่แท้จริง ได้ผลงานตามที่วางแผนไว้ ได้รับความสำเร็จ มีความรับผิดชอบ สร้างผลดีให้กับทางโรงเรียน ได้รับความรู้จากการปฏิบัติจริง ผู้วิจัยจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ได้แนวทางแก้ไขข้อบกพร่องจากการทำวิจัยเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป

7. ประสบการณ์ในการทำวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชาพิจารณ์ จะต้องอาศัยความร่วมมือ การประสานงาน และการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และชัดเจน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY